

Procedura postępowania w sytuacjach niebezpiecznych z udziałem wilka

W związku z rosnącą w ostatnim czasie, na terenie kraju, liczbą doniesień na temat sytuacji niebezpiecznych z udziałem wilka *Canis lupus*, Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie poniżej przedstawia informacje odnośnie ww. kwestii, w tym na temat obowiązujących procedur i podziału kompetencji pomiędzy organami ochrony przyrody a władzami wykonawczymi gminy.

Wilki sukcesywnie zwiększa swoją liczebność i zasięg, przez co coraz częściej dochodzi do interakcji wilków z ludźmi. Najczęściej zgłaszane przypadki dotyczą zwierząt niewykazujących lęku przed człowiekiem, pojawiających się w pobliżu zabudowy, a nawet porywających psy. W ocenie Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, przynajmniej część z tych wilków może być chora lub mogą to być hybrydy wilka i psa domowego. Nie jest wykluczone, że część tych zdarzeń może być spowodowana przez dziczące psy. Niemniej jednak ważne jest posiadanie wiedzy i świadomości w zakresie możliwości działań, które należy podjąć w przypadku wystąpienia podobnych zdarzeń. Działania te powinny mieć na celu zwiększenie wśród ludzi akceptacji wilka i niwelowanie negatywnych zachowań i emocji wobec tych zwierząt.

Wilki z natury jest zwierzęciem płochliwym, z reguły boi się ludzi i unika z nimi kontaktu. Bezpośrednie interakcje na linii człowiek-wilk mają incydentalny charakter. Niemniej jednak w kontekście zapewnienia bezpieczeństwa publicznego, to samorząd gminny zobowiązany jest do podejmowania stosownych działań. Jak wynika z ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym oraz ustawy z dnia 26 kwietnia 2007 r. o zarządzaniu kryzysowym, za bezpieczeństwo mieszkańców odpowiada samorząd gminy. Organy samorządowe zobowiązane są do monitorowania sytuacji, zbierania informacji o ewentualnym zagrożeniu, a w razie jego wystąpienia do podejmowania odpowiednich czynności, w tym, jeśli zajdzie taka potrzeba, do występowania do Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska lub właściwego miejscowo regionalnego dyrektora ochrony środowiska z wnioskami o wydanie zezwolenia na realizację czynności zakazanych w stosunku do wilka lub innych zwierząt chronionych, które mogą być niebezpieczne.

Wilki jest drapieżnikiem, a jego naturalnymi ofiarami są dzikie zwierzęta kopytne. W warunkach mozaiki lasów i pastwisk wilki zabijają również zwierzęta hodowlane, szczególnie owce, krowy i kozy. Wynika to raczej z faktu występowania pastwisk, a na nich zwierząt gospodarskich, w obrębie terytoriów wilków. Lokalnie szkody wyrządzane przez wilki w pogłowie zwierząt gospodarskich mogą być znaczne.

Wilk jest jednym z pięciu gatunków, za których szkody, zgodnie z art. 126 ustawy o ochronie przyrody, odpowiada skarb państwa. Szacowania szkody i wypłacenia odszkodowania dokonuje właściwy miejscowo regionalny dyrektor ochrony środowiska lub dyrektor parku narodowego (na terenie parku narodowego) na wniosek poszkodowanego. Szacowanie szkód i wypłacanie odszkodowań następuje zgodnie z procedurą uregulowaną w rozporządzeniu Ministra Środowiska w sprawie szacowania szkód wyrządzonych przez niektóre gatunki zwierząt objęte ochroną gatunkową. Formularze wniosków o wypłatę odszkodowania znajdują się na stronie internetowej RDOŚ w Lublinie pod adresem:

<http://bip.lublin.rdos.gov.pl/oledziny-i-szacowanie-szkod-wyrzadzonych-przez-bobry> oraz na nowo uruchomionym portalu RDOŚ w Lublinie pod adresem:

<https://edrzwi.rdos.lublin.pl/katalog-formularzy/>.

Sytuacje z incydentami wilczymi dotychczas na terenie województwa lubelskiego były rzadkością, co przełożyło się na zaledwie kilka wniosków, jakie wpłynęły do RDOŚ w Lublinie, w sprawie wypłacenia odszkodowania za szkody spowodowane przez wilki. Niezależnie od powyższego należy mieć świadomość, że obowiązkiem właściciela jest dbałość o swój majątek i podejmowanie starań w celu jego ochrony. Właściciel lub użytkownik mienia w pierwszej kolejności sam powinien podjąć czynności w celu uniknięcia szkody lub zminimalizowania jej rozmiarów. Podstawową formą ochrony zwierząt przed szkodami wyrządzanymi przez wilki jest ich zabezpieczenie. W przypadku stwierdzenia przez organ dokonujący szacowania szkód wilczych, jakim w granicach województwa lubelskiego jest RDOŚ w Lublinie, poważnych zaniechań ze strony poszkodowanego właściciela, może nawet nastąpić odmowa wypłacenia odszkodowania. Warto zapoznać się z publikacjami na temat sposobów zabezpieczania przed szkodami wilczymi, w tym z „Poradnikiem ochrony zwierząt hodowlanych przed wilkami” opracowanym przez Stowarzyszenie dla Natury „Wilk”.

Ustawa o ochronie przyrody daje możliwość uzyskania fachowej pomocy, dotyczącej sposobów zabezpieczania mienia przed szkodami powodowanymi przez zwierzęta niektórych gatunków chronionych, w tym wilka, oraz finansowego wsparcia tych przedsięwzięć w ramach tzw. współdziałania z regionalnym dyrektorem ochrony środowiska. Finansowe wsparcie realizowane jest na podstawie umów cywilnoprawnych zawieranych pomiędzy regionalnym dyrektorem ochrony środowiska lub dyrektorem parku narodowego (na terenie parku narodowego) a osobą zainteresowaną uzyskaniem takiej pomocy.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie od wielu już lat udziela wsparcia zainteresowanym osobom odnośnie zabezpieczania mienia przed szkodami powodowanymi przez bobra europejskiego *Castor fiber*. Jednak w 2020 roku podjęto także współdziałanie z właścicielami zwierząt gospodarskich w zakresie zabezpieczenia tych zwierząt przed wilkami. Wsparcie polegało na zakupie i przekazaniu do osób zainteresowanych fladr służących ochronie wypasanych zwierząt gospodarskich.

Ustawa o ochronie przyrody daje także możliwość uzyskania zezwolenia na odstępstwa od zakazów w stosunku do gatunków chronionych (tzw. derogacji). Organy ochrony przyrody analizują wnioski o realizację czynności zakazanych, a następnie wydają w tym zakresie decyzje. W przypadku wilka (oraz innych zwierząt objętych ochroną gatunkową ścisłą), regionalny dyrektor ochrony środowiska może wydać zezwolenie na takie czynności jak: płoszenie, umyślne chwywanie, przetrzymywanie czy transport wilka na terenie swojego województwa. Natomiast na eliminację (zabijanie) wnioski rozpatruje GDOŚ (z wyłączeniem parków narodowych, dla których decyzje wydaje Minister Klimatu i Środowiska). Wniosek o derogację składa podmiot zainteresowany uzyskaniem stosownego zezwolenia. Jednak w kwestii bezpieczeństwa najwłaściwszym (choć nie wyłącznym) podmiotem do składania wniosków będzie przedstawiciel jednostki samorządu terytorialnego (wójt, burmistrz, prezydent, starosta itp). Jednostki samorządu terytorialnego zwolnione są z wniesienia opłaty skarbowej za wydanie zezwolenia. W kwestii uzyskiwania derogacji, w pierwszej kolejności należy

rozważyć zastosowanie rozwiązań nieletalnych, takich jak płoszenia wilków, ewentualnie odłowy w celu zbadania czy nietypowe zachowanie wilka nie wynika np. z choroby lub częściowego oswojenia osobnika z człowiekiem. Zasadne będą w takich sytuacjach wnioski typu „prewencyjnego”, dotyczące potencjalnego niebezpieczeństwa wynikającego z niezachowywania przez niektóre osobniki właściwego dystansu od człowieka i zabudowań. Dopiero jeśli działania nieletalne nie przynoszą pożądanego efektu, albo z powodów obiektywnych nie mogą zostać zastosowane, należy rozważyć wystąpienie do GDOŚ z wnioskiem o eliminację problematycznego osobnika.

Aby pomóc wnioskodawcom w ocenie sytuacji i podjęciu właściwych działań w GDOŚ przygotowano „Procedurę postępowania w sytuacjach konfliktowych człowiek-wilk”, dostępną pod adresem: <https://www.gov.pl/web/gdos/jak-odpowiednio-reagowac-na-incydenty-z-udzialem-wilkow-informacja-dla-gmin>.

Przy ubieganiu się o uzyskanie derogacji, należy dochować wszelkich starań, aby wnioski były kompletne tj. zawierały wszystkie informacje przewidziane w art. 56 ust. 6 ustawy o ochronie przyrody, a uzasadnienie konieczności realizacji wnioskowanych działań było konkretne, szczegółowe i udokumentowane. Przyczyni się to do przyspieszenia prowadzonego postępowania administracyjnego.

Ponadto, należy mieć świadomość, że w sytuacjach nagłych, w których obiektywnie nie można przeprowadzić normalnego postępowania administracyjnego w formie pisemnej, istnieje możliwość uzyskania decyzji ustnych z rdoś lub GDOŚ (wg. kompetencji ustawowych). Decyzje ustne mają taką samą rangę prawną jak pisemne, jednak mogą być wydane jedynie w absolutnie wyjątkowych (pilnych) przypadkach.

Formularze wniosków derogacyjnych znajdują się na stronie internetowej RDOŚ w Lublinie pod adresem:

<http://bip.lublin.rdos.gov.pl/zezwozenia-na-wykonanie-czynnosci-zakazanych-w-stosunku-do-dziko-wystepujacych-innych-niz-dziko-wystepujacych-zwierzat-gatunkow-objetych-ochrona-gatunkowa> oraz na nowo uruchomionym portalu RDOŚ w Lublinie pod adresem:

<https://edrzwi.rdos.lublin.pl/katalog-formularzy/>.

Należy zauważyć, że ustawa o ochronie przyrody przewiduje także sytuacje, które nie wymagają uzyskania indywidualnych zezwoleń w odniesieniu do zakazów chwytania, transportu, przetrzymywania oraz umyślnego przemieszczania z miejsc regularnego przebywania na inne miejsca. Są to:

- 1) chwytanie zwierząt rannych lub osłabionych w celu udzielenia im pomocy weterynaryjnej i przemieszczania do ośrodków rehabilitacji zwierząt (art. 52 ust. 2 pkt 4) – może dotyczyć wilków z objawami chorobowymi, jeśli powyższe działania są zasadne,
- 2) chwytanie na terenach zabudowanych zabłąkanych zwierząt gatunków chronionych (w tym wilka) i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania.

Regionalny dyrektor ochrony środowiska może, zgodnie z art. 52 ust. 2 pkt 3 ustawy o ochronie przyrody, upoważnić określony podmiot do ww. chwytania zwierząt i przemieszczania ich do miejsc regularnego przebywania. Należy rozważyć złożenie takiego wniosku do rdoś przez gminę – może to ułatwić podejmowanie działań interwencyjnych bez konieczności oczekiwania na indywidualne zezwolenie. Tylko podmioty upoważnione przez rdoś są zwolnione z obowiązku uzyskiwania zezwolenia.

Jak wskazywano wyżej, na terenie województwa lubelskiego sytuacja konfliktowa na linii wilk – człowiek nie jest na chwilę obecną wzmożona, co nie oznacza, że w obliczu rosnącej liczebności populacji wilka, nie będzie podlegała eskalacji. W związku z tym, warto opracować i wdrożyć w gminie narażonej na incydenty z udziałem zwierząt niebezpiecznych procedury na wypadek konieczności płoszenia drapieżników dostępnymi metodami tak, aby w chwili pojawienia się zagrożenia móc je bezzwłocznie zastosować. Procedura ta musi uwzględniać lokalne uwarunkowania (przyrodnicze, społeczne, organizacyjne) i obejmować możliwe do zastosowania metody płoszenia,

jak i podmioty, które mogłyby się ich podjąć.

W celu unikania sytuacji problematycznych z wilkami należy stosować pewne podstawowe zasady, do których należy m.in. unikanie konfrontacji wilków z psami, co powinni zapewnić właściciele psów poprzez odpowiednią opiekę i warunki, w których są trzymane. Należy przestrzegać zakazu puszczenia psów bez możliwości ich kontroli i bez oznakowania umożliwiającego identyfikację właściciela lub opiekuna, a także zakazu puszczenia psów luzem w lesie. Wiele sytuacji kończących się zagryzieniem psa przez wilki wynika z nieprzestrzegania przez obywateli tych przepisów. Zgodnie z art. 11 ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt zapewnianie opieki bezdomnym zwierzętom oraz ich wyłapywanie należy do zadań własnych gmin. Wyłapywanie dziczykałych psów zapobiega zarówno incydom z ich udziałem, nierzadko przypisywanym wilkom, jak i hybrydyzacji wilka z psem, co stanowi zagrożenie nie tylko dla ludzi, ale także dla samego wilka jako gatunku.

Gminy i ich mieszkańcy powinni podejmować działania w celu zabezpieczenia pojemników na odpady przed dostępem zwierząt w obszarach, w których bytują wilki. Odpady spożywcze mogą się stać łatwym pokarmem dla dzikich zwierząt i zachęcać je do odwiedzania siedzib ludzkich. Kwestia ta dotyczy również odpadów pozostawianych przez turystów, np. na szlakach. Obowiązki gminy w tym zakresie wynikają z ustawy dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminach. Ponadto, pożądane jest, aby gminy monitorowały czy na ich terenie nie funkcjonują nęciska dla zwierząt drapieżnych (np. związane z ich fotografowaniem), jak również, aby szybko i we właściwy sposób reagowały na tego typu sytuacje.

Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Lublinie zachęca do korzystania z informacji i materiałów dotyczących wilka, dostępnych na stronie internetowej Generalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Lublinie, w tym pod adresem:

<https://www.gov.pl/web/gdos/jak-odpowiednio-reagowac-na-incydenty-z-udzialem-wilkow-informacja-dla-gmin>.